

DIVISIO TEXTUS.

Postquam Magister determinavit de fide, hic secundo determinat de spe: & dividitur in duas partes. In prima determinat de spe; in secunda ostendit in quibus spes invenitur, ibi: *Post hoc superest investigare, utrum fides, & spes in Christo fuerint.* Circa primum duo facit. Primo determinat de spe secundum se; secundo de spe per comparationem ad fidem, ibi: *Et sicut fides, ita & spes est de invisibilibus.* Et circa hoc duo facit. Primo ostendit convenientiam inter fidem & spem; secundo differentiam, ibi: *Distinguitur tamen fides a spe.* *Post hoc superest investigare, utrum fides, & spes in Christo fuerint.* Hic ostendit, quorum sit habere fidem, & circa hoc duo facit. Primo inquit, utrum in Christo fuerit fides, (6) vel spes; secundo utrum in antiquis partibus in limbo existentibus, ibi: *De antiquis vero patribus, non incongrue dicitur, quod fidem, & spem virtutem habuerint.*

QUÆSTIO I.

HIC queruntur duo. Primo de spe secundum quod est passio. Secundo de ipsa secundum quod est virtus.

- Circa primum queruntur quinque.
 Primo. Utrum spes sit passio.
 Secundo. In quo sit.
 Tertio. De differentia eius ad alias passiones.
 Quarto. Utrum sit una de quatuor passionibus principalibus.
 Quinto. Utrum possit esse in parte intellectiva.

ARTICULUS I.

Utrum spes sit passio.

AD primum sic proceditur. Videtur quod spes non sit passio. Spes enim est expectatio. Sed expectatio dicitur immobilitatem. Cum ergo omnis passio in motu consistat, videtur quod spes non sit passio.

2. Præterea. Opposita sunt in eodem genere. Sed Philosophus VII. Physicor. text. xix. dividit spem contra memoriam, dividens actiones utriusque ad invicem. Cum ergo memoria non sit passio, nec spes passio erit.

3. Præterea. Expectare a spectando dicitur. Spectare autem est videre. Cum ergo videre non sit passio animalis, secundum quod proprie loquimur de passionibus anime, videtur quod spes, quæ est expectatio, non sit passio.

4. Præterea. Passio anime in parte sensitiva est, ut dicit Philosophus in VII. Physic. text. xx. Sed spes, cum sit de futuro bono, non potest esse in parte sensitiva; quia sensus est presentium tantum. Ergo spes non est passio.

5. Præterea. Nihil patitur nisi ex presentia agentis. Sed spes non est de presentibus, sed de futuris. Ergo non est passio.

Sed contra. Spes contra timorem dividitur. Sed timor est passio. Ergo & spes.

Præterea. Spes ad appetitivam potentiam pertinet: quia habet bonum pro objecto. Sed motus appetitivæ partis dicitur passio anime: quia ad eum sequi-

(5) *Al. deest vel spes.* (6) *Al. in quiete privative.*

tur delectatio, & tristitia, quod proprium est passionum, ut dicitur in II. Ethic. cap. v. Ergo ut prius.

Præterea. Præsens, & præteritum non diversificant genus. Sed gaudium, quod est de presenti bono, est in genere passionis. Ergo & spes, quæ est de bono futuro.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod, sicut prius dist. xv. dictum est, quamvis omnis operatio potentiarum anime, quæ per sua objecta in actum reducuntur, sicut intellectus possibilis, sensus, & appetitus, possint dici passiones, tamen proprie loquendo passio est in operationibus appetitus sensitivæ partis, secundum quod Damascenus dicit in II. Libro, quod passio est motus appetitivæ virtutis sensibilis, qui est ex imaginatione boni, vel mali. Spes autem dicitur extensionem appetitus in illud quod appetibile est. Invenitur autem non solum in hominibus, sed etiam in aliis animalibus: quod patet, quia inveniuntur animalia operari propter aliquod bonum futurum æstimatum possibile, sicut aves faciunt nidum propter filiorum educationem: nec propter finem aliquid facerent, nisi in finem illud quasi eis possibile tenderent: quia naturalis appetitus non est impossibile. Similiter etiam patet quod unum animal aggreditur aliud non nisi ex spe victoriæ. Patet ergo quod spes sit in appetitu sensitivæ partis, quæ nobis, & brutis communis est; & ita sequitur quod sit passio.

Ad primum ergo dicendum quod appetitivæ partis duplex est motus, scilicet prosecutio, & fuga. Objectum autem spei, quod est bonum difficile, & arduum, ratione suæ bonitatis natum est movere ad prosecutionem, sed ratione suæ difficultatis natum est movere ad fugam. Hic tamen motus retardatur per spem; & ideo spes importat motum primum; in quo salvatur ratio passionis, tamen (6) cum quiete privante secundum motum, qui est fuga.

Ad secundum dicendum, quod dividitur spes contra memoriam, non quantum ad essentiam suam, sed quantum ad affectum, qui est communis memoriæ, & spei, scilicet delectatio: unde non sequitur quod in genere conveniant.

Ad tertium dicendum, quod frequenter nomina imponuntur rebus occultis ex suis signis, sicut essentialia differentie ex accidentibus nominantur. Signum autem alicujus quiescentis cum extensione appetitus in aliquid desideratum solet esse quod frequenter visum dirigit in illud, ut videat si ex aliqua parte ad ipsum accedat: & ideo dispositio prædicta quietis cum motu dicitur expectatio.

Ad quartum dicendum, quod sicut animalia cognoscunt rationem convenientis, & nocivi non per inquisitionem rationis, ut homo, sed per instinctum naturæ, qui dicitur æstimatio; ita etiam cognoscunt aliquid quod futurum est, sine hoc quod cognoscant rationem futuri, non conferendo præsens ad futurum, sed ex instinctu naturali, secundum quod aguntur ad aliquid agendum vel ex impulsu naturæ interioris, vel exterioris; sicut quando agunt aliquid ad præcavendum de futuris quæ dependent ex motu cæli, quasi ex eo impulsa: unde ex eorum operibus homines possunt aliquid scire de huiusmodi futuris, sicut nauta præsciunt tempestatem futuram ex motu delphinorum ad superficiem aquæ descendendum; & formicæ venientiam plu-

via reponunt granum in cavernis.

Ad quintum dicendum, quod id quod est futurum secundum rem, potest esse præsens in imaginatione. Et quia bonum est natum movere appetitum, secundum quod est imaginatum, vel intellectum, ut dicitur in III. de Anima, text. ltv. ideo ex tali præsentia potest sequi passio in appetitu.

ARTICULUS II.

Utrum spes sit in alia vi quam in concupiscibili.

1. 2. quæst. xl. art. 2.

AD secundum sic proceditur. Videtur quod spes non sit in alia vi quam in concupiscibili. Arduum enim, vel difficile non addit aliquam rationem appetibilis supra bonum: quia difficile magis habet rationem fugibilis, quam appetibilis. Arduum autem non differt a bono non arduo, nisi secundum magis, & minus. Sed vis concupiscibilis est boni quod desideratur. Cum ergo objectum spei sit bonum arduum, vel difficile, videtur quod spes sit in concupiscibili.

2. Præterea. Sicut voluntas est bonum appetibilis in parte intellectiva, ita concupiscibilis in parte sensitiva. Sed in parte intellectiva omne quod ad appetitum pertinet, est voluntas. Ergo & in parte sensitiva omne quod ad appetitum pertinet, est vis concupiscibilis; & ita cum spes ad appetitum pertineat, ut dictum est, videtur quod sit in concupiscibili.

3. Præterea. Gaudium, & delectatio in concupiscibili sunt. Sed spes facit gaudium, Rom. xli. 12. *Spe gaudentes*: & delectationem, ut dicit Philosophus in VII. Physic. text. xix. Ergo spes est in concupiscibili.

4. Præterea. Præsens, & futurum non diversificant appetitivam potentiam, cum accidant appetibili in quantum huiusmodi. Sed gaudium, & spes non differunt nisi secundum id quod gaudium est de bono præsentis, spes autem de bono futuro. Ergo cum gaudium sit in concupiscibili, & spes in eodem erit.

5. Præterea. Eiusdem est moveri ad terminum, & in termino quiescere. Sed spes importat motum in aliquem terminum, in quem cum aliquis devenit, gaudet. Cum ergo gaudere sit concupiscibilis, & sperare erit concupiscibilis.

Sed contra. Concupiscibilis, per se loquendo, non ordinatur ad arduum, sed magis irascibilis. Cum ergo objectum spei sit arduum, oportet quod spes non sit in concupiscibili, sed in irascibili.

Præterea. Idem est subiectum contrariorum. Sed spei opponitur timor. Cum ergo timor sit in irascibili, non in concupiscibili, sicut & audacia, quæ iterum timori opponitur; videtur quod spes etiam sit in irascibili.

Præterea. Ira sine spe esse non potest, ut dicit Avicenna in VI. de naturalibus: unde ex offensa illa de cuius vindicta non est spes (sicut cum quis a Rege offenditur) non est ira sed odium magis, vel timor. Ergo cum ira non sit in concupiscibili, nec spes.

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod potentie passivæ variantur, secundum quod sunt natæ moveri a diversis activis, per se loquendo. Proprium autem moti-

(1) *Al. mo vet in illud.*

vum appetitivæ virtutis est bonum apprehensum: unde oportet quod secundum diversas virtutes apprehendentes sint etiam diversi appetitus: scilicet appetitus rationis, qui est de bono apprehenso secundum rationem, vel intellectum, unde est de bono apprehenso simpliciter, & in universali: & appetitus sensitivus, qui est de bono apprehenso secundum vires sensitivas, unde est de bono particulari, & ut nunc. Sed quia potentia passiva non extendit se ad plura quam virtus sui activi, secundum quod dicit Commentator in IX. Metaphysic. quod nulla potentia passiva est in natura, cui non respondeat sua potentia activa naturalis: ideo appetitus sensitivus ad illa tantum bona se extendit ad quæ se extendit apprehensio sensitiva. Quia autem, ut dicit Dionysius vii. cap. de div. Nomin. divina sapientia conjungit fines primorum principii secundorum, quia omnis natura inferior in sui supremo attingit ad infimum naturæ superioris, secundum quod participat aliquid de natura superioris, quamvis deficienter: ideo tam in apprehensione, quam in appetitu sensitivo invenitur aliquid in quo sensitivum rationem attingit. Quod enim animal imaginatur formas apprehensas per sensum, hoc est de natura sensitivæ apprehensionis secundum se; sed quod apprehendat illas intentiones quæ non cadunt sub sensu, sicut amicitiam, odium, & huiusmodi, hoc est sensitivæ partis, secundum quod attingit rationem. Unde pars illa in hominibus, in quibus est perfectior propter conjunctionem ad animam rationalem, dicitur ratio particularis, quia confert de intentionibus particularibus; in aliis autem animalibus, quia non confert, sed ex instinctu naturali habet huiusmodi intentiones, apprehendere non dicitur ratio, sed æstimatio. Similiter etiam ex parte appetitus, quod animal appetat ea quæ sunt convenientia sensui, delectationem facientia, secundum naturam sensitivam est, & pertinet ad vim concupiscibilem; sed quod tendat in aliquid bonum quod non facit delectationem in sensu, sed magis natum est facere tristitiam ratione suæ difficultatis, sicut quod animal appetat pugnam cum alio animali, vel aggredi aliam quamcumque difficultatem, hoc est in appetitu sensitivo, secundum quod natura sensitiva attingit intellectivam; & hoc pertinet ad irascibilem. Et ideo sicut æstimatio est alia vis quam imaginatio, ita irascibilis est alia vis quam concupiscibilis. Objectum enim concupiscibilis est bonum quod natum est facere delectationem in sensu, irascibilis autem bonum quod difficultatem habet. Et quia quod est difficile, non est appetibile in quantum huiusmodi, sed vel in ordine ad aliud delectabile, vel ratione bonitatis quæ difficultati admiscetur; conferre autem unum ad aliud, & discernere intentionem difficultatis, & bonitatis in uno & eodem, est rationis: ideo proprie istud bonum appetere est rationalis appetitus; sed convenit sensitivæ, secundum quod attingit per quamdam imperfectam participationem ad rationalem, non quidem conferendo, vel discernendo, sed naturali instinctu (1) movendo se in illud, sicut dictum est de æstimatione. Et per hoc patet etiam quod irascibilis est altior quam concupiscibilis, & propinquior rationi: & ideo incontinens propter concupiscentiam, qui nulla lege utitur, magis est turpis quam iracundus, qui utitur legibus, sed perversus, ut dicitur in VII. Ethic. cap. vi. Unde etiam vitia quæ sunt in concupiscibili, sunt majoris in-

famiae quam ea quae sunt in irascibili.

Ex his ergo jam planum est videre quae passio sit in irascibili, & quae in concupiscibili. Omnis enim passio de cuius intellectu est appetitus in bonum, vel conveniens simpliciter, est in concupiscibili, sicut amor, delectatio, & huiusmodi, & eorum opposita. Omnis autem passio de cuius intellectu est appetitus in bonum cum circumstantia difficultatis, est in irascibili: & huiusmodi sunt omnia illa quae important bonum, vel malum cum determinatione alicujus quantitatis, sicut ira, quae non ex qualibet laesione consurgit, sed ex ea quam potest aliquis vindicare, & tamen non habet in promptu vindictam. Timor etiam non est de quolibet malo, sed de malo cui non potest resisti, vel difficulter resistitur. Spes autem importat motum appetitus in aliquod bonum commensuratum appetenti: non enim est de bono tanto ad quod nullo modo possit perveniri; nec iterum de tam parvo quod pro nihilo habeatur; sed de eo quod est possibile haberi, & tamen est difficile ad habendum, propter quod dicitur arduum. Unde patet quod spes, secundum quod est passio, est in irascibili.

Ad primum ergo dicendum, quod difficile, vel arduum addit quamdam specialem rationem bonitatis, scilicet pretiositatem quamdam ex hoc ipso quod non de facili habetur, sicut dicitur omne rarum, carum.

Ad secundum dicendum, quod natura rationalis ex seipsa conferre habet, & discernere: unde bonum quod est ex seipso appetibile, vel quod indiget collatione, & discretionem ad hoc quod appetatur secundum naturam rationalis apprehensionis: appetitum rationalem movet: & ideo ex hoc non diversificatur appetitus rationalis, sed dicitur voluntas universaliter. Non sic autem est de appetitu sensitivo, ut patet ex dictis.

Ad tertium dicendum, quod in quantum spes est de difficili, & arduo, non delectat, sed magis affligit, cum ex hoc ipso sit distans; sed in quantum est de bono possibili acquiri, sic facit delectationem: quia sicut quod est in potentia, jam habet inchoationem sui esse; ita quod apprehenditur ut possibile adipisci, apprehenditur ut jam quodammodo praesens: & ideo spes delectationem facit: & haec delectatio non est in concupiscibili, sed in irascibili. Quaelibet enim potentia appetit sibi conveniens, & de eo delectatur, ut infra (dist. xxvii. quae. i. art. 2.) dicitur. Bonum autem arduum ex hoc ipso quod est possibile adipisci, est conveniens (2) irascibili: unde in ipsum tendit.

Ad quartum dicendum, quod objectum irascibilis est bonum difficile: quod autem habetur, jam non est difficile, sed tantum dum non habetur: & ideo non omnes passiones irascibilis sunt futuri, sicut timor, & spes.

Ad quintum dicendum, quod objectum irascibilis est bonum difficile, quod quandoque habet virtutem ex ordine ad aliud. Unde in actu, vel motu irascibilis est duplex terminus. Primus est proximus, secundum quod terminatur in objectum proprium, ut quando consequitur victoriam. Et quia proprium objectum irascibilis habet difficultatem, ideo non est delectabile alicui simpliciter, sed est delectabile ei secundum hanc viam, cuius actus est perfectus per hoc quod pertingit ad objectum proprium, quod jam consecutum est; sicut quando ali-

(2) Al. in irascibili: item ex ipso quod est conveniens in irascibili.

quis delectatur de hoc quod vincit, quamvis simpliciter sensibilem dolorem de vulneribus sustineat, & de fatigatione tristitiam habeat: & ideo haec delectatio non est concupiscibilis, sed est proprie irascibilis, sicut delectatio, quae est propria in actu videndi est propria ipsius visus. Secundus terminus est ultimus finis, in quem objectum proprium ordinatum est. Hoc autem est aliquid quod secundum seipsum est conveniens, & delectabile, sicut quod animal postquam vicit aliud animal, utitur ad libitum propria voluptate: & haec delectatio pertinet ad concupiscibilem. Irascibilis enim ad conservationem concupiscibilis ordinatur, ut scilicet propter difficultatem intervenientem delectatio conveniens non praetermittatur. Et ideo dicit Damascenus in II. Lib. de Fid. cap. xvi. quod ira est audax concupiscentiae vindex: & propter hoc etiam dicit Philosophus in VI. de animalibus, cap. xix. quod animalia pugnant ad invicem propter cibum, & propter coitum: quia circa has delectationes praecipue est concupiscibilis.

ARTICULUS III.

Utrum spes differat ab aliis passionibus, scilicet timore &c.

1. AD tertium sic proceditur. Videtur quod spes non differat ab aliis. Spes enim importat expectationem. Sed omnis motus appetitus videtur esse expectatio, quae nihil aliud dicit quam protensionem in aliquod bonum. Ergo spes non distinguitur ab aliis passionibus quae ad appetitum pertinent.

2. Praeterea. Expectatum bonum est objectum spei, quae est expectatio. Sed expectatum bonum concupiscentiam constituit, ut dicit Damascenus II. Lib. cap. xii. Ergo concupiscentia est idem quod spes.

3. Praeterea. Idem motus est a termino, & in terminum. Sed timor dicit motum appetitus a malo, spes autem dicit motum ejusdem in bonum. Ergo idem est timor, & spes.

4. Praeterea. Sicut se habet album, & nigrum ad visum; ita se habet bonum, & malum ad appetitum. Sed album, & nigrum non diversificant neque potentiam visivam, neque passiones ejus. Ergo nec bonum, & malum diversificant passiones appetitus; & ita timor, & spes non sunt diversae passiones, quamvis sint de bono, & malo.

5. Praeterea. Spes, ut dictum est (arr. praec. in corp.) dicit protensionem appetitus in aliquod arduum. Sed hoc idem invenitur in audacia, confidentia, sive fiducia, & ira. Ergo omnia ista sunt idem quod spes.

Sed contra. Quorum definitiones sunt diversae, & ipsa differunt. Sed definitio spei non convenit aliis passionibus. Ergo & spes ab aliis passionibus distinguitur.

Praeterea. Quaecumque sunt idem, unum non potest esse sine altero. Sed spes potest esse sine aliis. Ergo spes ab aliis differt.

Praeterea. Motus differunt penes terminos. Sed non est idem terminus, seu objectum spei, & aliarum passionum: quia speratum bonum est objectum spei; non autem, per se loquendo, aliarum passionum. Ergo spes differt ab aliis passionibus.

SO-

SOLUTIO.

Respondeo dicendum, quod passiones animae de quibus loquimur, primo distinguuntur ex hoc quod quaedam important bonum, & malum absolute; & haec pertinent ad concupiscibilem: quaedam vero important aliquam mensuram boni, vel mali, ut ex praedictis patet; & haec pertinent ad irascibilem. Passionum ergo in concupiscibili existentium quaedam important habitudinem concupiscibilis ad suum objectum; quaedam vero motum ipsius respectu objecti; quaedam vero impressionem relictam in ipsa ex praesentia objecti. Cum autem objectum appetitus sit bonum, vel malum; quodlibet istorum per haec duo dividitur. Amor enim importat habitudinem concupiscibilis ad bonum; odium vero ad malum: quia amor amatum ponit connaturale, & quasi unum amanti; cuius contrarium facit odium. Et quia haec habitudo perficitur ex praesentia objecti, ideo amor secundum perfectam sui rationem est habitus, ut dicit Augustinus (conc. viii. super Psal. cxviii.) Motus autem concupiscibilis in bonum, dicitur desiderium; in malum autem est innominatus, sed dicitur fuga. Impressio vero relicta in concupiscibili ex praesentia boni, dicitur delectatio, vel gaudium; sed praesentia mali dicitur tristitia, vel dolor. Qualiter autem tristitia, & dolor differant, supra dist. xv. dictum est. Eodem etiam modo differunt delectatio sensibilis, & gaudium. Lætitia autem dicit effectum gaudii in dilatatione cordis: unde dicitur lætitia, quasi lætitia: exultatio autem effectum ipsius in signis exterioribus; in quantum gaudium interius ad exteriora prorumpens, quodammodo exilit. Quia autem irascibilis propter concupiscibilem est animalibus data, ut non deficiat in suo actu; ideo passiones irascibilis ex passionibus concupiscibilis originem habent. Adjuvat autem concupiscibilem irascibilis, & in bono, & malo. In bono quidem, ut delectabile concupiscibili conveniens non obstante difficultate prosequatur; in malo autem, ut nocivum difficile repellat. Passio ergo irascibilis vel oritur ex passione concupiscibilis, quam facit apprehensio appetibilis, vel quam facit praesentia ipsius. Si primo modo, vel respectu boni; & hoc vel possibilis consequi, in quod tendendum est, & sic est spes; vel non possibilis, quod dimitendum est, & sic est desperatio: aut respectu mali, & hoc vel possibilis repelli, cui resistendum est, & sic est audacia; vel non possibilis repelli, quod fugiendum est, & sic est timor. Si autem ex praesentia appetibilis, hoc non potest esse respectu boni: quia ex quo concupiscibilis suo delectabili fruitur, non indiget irascibili, quia non habet difficultatem in illo; sed est respectu mali, quod repellendum est, & difficultatem habens; & sic causatur ira, si est possibile repelli: alias passio in concupiscibili sistit. Et ideo ira non habet passionem contrariam, neque secundum contrarietatem boni, vel mali; sicut gaudium, & tristitia, quae contrarietas est propria passionum concupiscibilis, (3) neque secundum contrarietatem possibilis, & non possibilis, sicut spes, & desperatio: quae contrarietas est propria passionum irascibilis. Sciendum tamen, quod ira causatur non solum ex re inconvenienti praesente, sicut cum quis irascitur de vulnere, sed etiam ex inconvenienti-

ti aliquando praesente, sicut cum quis irascitur ex injuria illatis, & etiam ex apprehensione habitus inconvenientis: & ideo ira causatur ex dolore quantum ad primum, & ex tristitia, ut dicit Damascenus (de Fide lib. II. cap. xvi.) quantum ad secundum. Sic ergo passiones animae per essentialia differentias dividuntur. Inveniuntur etiam diversificari nomina passionum per differentias accidentales: quae quidem accidunt vel ipsi passioni, ut intensio ejus; vel ex objecto. Si primo modo, sic concupiscentia accit intensionem desiderii; zelus intensionem amoris, non patiens consortium in amato; abominatio intensionem odii; exultatio intensionem gaudii, ut in signo exteriori prorumpat generaliter; & similiter hilaritas quantum ad signum quod ostenditur in facie, & jucunditas quantum ad signa quae ostenduntur etiam in actibus; (4) accidia autem intensionem tristitiae, in tantum ut immobiliter hominem, actionem retardans: unde dicitur a Damasceno, quod est tristitia aggravans, id est immobilitans, vel (5) achos, in quantum prohibet locutionem: quia, ut dicit Damascenus, est vocem auferens: praesumptio autem intensionem spei; audacia autem excessum confidentiae in aggrediendo terribilia; furor autem intensionem irae. Cum autem objectum proprium, & per se istarum passionum sit bonum, vel malum apparet; ea quae accidentaliter se habent ad haec, faciunt accidentalem differentiam in passionibus ex parte objecti; sicut tristitia quae est de malo quod est apparet malum tristanti; hoc autem accidit esse bonum, vel malum alteri. Si ergo tristitia sit de malo quod est malum alteri, & per hoc apprehenditur malum ipsi tristanti, sic est misericordia. Si autem sit bonum alteri, & per hoc apprehenditur ut malum proprium, sic est invidia, quae est tristitia de prosperitate bonorum, vel nemesis, quae est tristitia de prosperitate malorum, ut dicitur II. Ethic. cap. vi. Similiter etiam timor distinguitur: quia malo difficili superanti facultatem timentis accidit aliquid dupliciter, vel ex parte ipsius mali, vel ex parte timentis. Primo modo accidit sibi turpitudine; & hoc vel in se, & sic est verecundia, quae est de turpi actu; vel in opinione, & sic est erubescencia, quae est timor de convicio, ut dicit Damascenus, II. Lib. de Fide cap. xv. vel verecundia de turpitudine culpae, erubescencia de turpitudine poenae. Ex parte autem timentis sumuntur accidentales differentiae timoris hoc modo: quia terribile vel excedit facultatem timentis in agendo, & sic est segnitudo, vel ignavia, quae est timor futurae operationis, ut dicit Damascenus, ubi sup. vel in cognoscendo, & hoc tripliciter: vel propter cognoscibilis altitudinem, & sic est admiratio, quae est timor ex magna imaginatione, vel propter ejus consuetudinem, & sic est stupor, qui est timor ex (6) inasuetata imaginatione, vel propter incertitudinem, & sic est agonia, quae est timor infortunii; & hoc idem dicitur irrepidatio, vel dubitatio. Sic ergo patet quomodo spes ab aliis passionibus differat, & quomodo etiam omnes aliae passiones ab invicem distinguantur.

Ad primum ergo dicendum, quod, sicut supra dictum est, art. i. huius quae. ad 1. & 3. expectare importat protensionem appetitus in aliquid cum quiete privante fugam, vel recessum. Haec autem quietes contingit ex difficultate ejus in quod motus appetitus tendit, sed non in promptu est ut habeatur; quod

(3) Al. vel secundum. (4) Nicolai semper acedia. (5) Al. athos; & ad marginem (Athos) est mons Thraciae. (6) Al. assueta.